

**Posudek oponenta disertační práce Václava Švepeše
“Argentinská imigrační politika 1852–1914”
předkládané v roce 2018 na Ústavu světových dějin**

Hned v úvodu posudku musím konstatovat nepřesnost titulu oponované práce, disertace není primárně věnována problematice argentinské imigrační politiky, ale imigraci do Argentiny v inkriminovaných letech a především ekonomickým, v menší míře pak politickým důsledkům příchodu milionů migrantů, kteří podstatně proměnili podobu celé země. Švepeš tento fakt výslovně zmiňuje na str. 9, pokud ovšem nechtěl učinit z argentinské imigrační politiky hlavní předmět své disertace a provést její důkladnou analýzu, měl nazvat práci jinak. Jeho text se výrazně liší od stávající české literatury věnované problematice migrace nejen do Argentiny, ale do Latinské Ameriky vůbec. Nepočtení autoři klasické i moderní literatury zde zkoumají zejména otázku migrace z hlediska motivace emigrantů k odchodu z mateřské země a proces ztráty jejich evropské identity, Švepeš sleduje migranty z pozic cílové společnosti, vstup migrantů do lokálních ekonomických, v menší míře též politických, kulturních, sociálních a politických vztahů, tedy proces nabývání identity nové. Zajímá se o otázku migrace, především evropské migrace do Argentiny, v širokém kontextu proměn argentinské společnosti do poloviny devatenáctého století do první světové války s rozsáhlým exkurzem před rok 1852.

Cíle práce si autor vymezil velmi ambiciózně v úvodu, kde si položil na str. 10 řadu otázek, z nichž některé však zodpověděla přinejmenším částečně už klasická literatura: „Proč se právě Argentina během druhé poloviny 19. století stala státem, jehož imigrace platila za jednu z nejvyšších [největších?] na světě? Jaké byly hlavní imigrační menšiny, které se v zemi usadily a kdo se kromě argentinské vlády spolupodílel na jejich příchodu do země? Jaké další faktory imigraci ovlivňovaly, jakým způsobem se jednotlivé imigrační menšiny aklimatizovaly? [skutečně má autor na mysli aklimatizaci?] Udržovaly si tyto menšiny národní cítění a zvyky? Jsou existující statistická data týkající se imigrace použitelná a co z nich lze s ohledem na dostupné zdroje vyvodit? Na tyto otázky navazují další, které se týkají jednotlivých částí práce a pomáhají co nejefektivněji zhodnotit danou problematiku.“ [otázky pomáhají efektivně zhodnotit danou problematiku?] Obávám se, že pro seriózní zodpovězení celého tohoto komplexu otázek jediná disertační práce nemůže stačit a není proto divu, že autor na dosažení celého cíle fakticky rezignoval a pokusil se nastínit alespoň základní kontury problémů především v oblasti ekonomického uplatnění imigrantů.

Přestože opakovaně zdůrazňuje svůj zájem na imigrační politice argentinských úřadů, jíž uvozuje citátem Alberdiho výroku „Gobernar es poblar“, neanalyzuje systematicky konkrétní imigrační zákony, které uvádí v různých souvislostech. Často tak činí např. v souvislosti se snahou argentinských vládních úřadů bojovat účinně proti epidemiím nakažlivých chorob. Na straně 223 tak zmiňuje jeden z konkrétních příkladů: “Přiliv imigrantů z jihu Itálie sebou nenesl pouze pozitivní aspekty. Jak již bylo naznačeno, postoj Argentinců vůči masové imigraci z jižní Evropy se začal radikalizovat, což podpořily také některé kroky vlády. Významně se zpřísnil systém kontroly připlouvajících lodí, což v roce 1911 vedlo až k diplomatickému konfliktu s Itálií, která v tomto roce pozastavila emigraci do Argentiny.

Konflikt vznikl díky tlaku Státní hygieny (*Departamento Nacional de Higiene*) [překlad?], která po předchozích problémech s infekčními chorobami (zejména cholerou) zavlečenými na italských lodích důrazně doporučila zpřísnit proces kontrol.“

Švepeš předpisy kontrolující imigraci zmiňuje i pro situaci před rokem 1852, když na str. 234 konstatuje: „Imigrace z Evropy existovala, ale byla kontrolována celními zákony a kladla důraz na integraci přistěhovalců do kreolské společnosti.“ Nejsem si ovšem jist, zda to byly právě a jenom celní zákony, kterými argentinské úřady kontrolovaly evropskou imigraci, na druhé straně je ovšem jisté, že to nebyla imigrace, která by kladla důraz na integraci, tuto ambici měly jistě centrální argentinské instituce.

Argentinské úřady měly také velké ambice v ekonomické oblasti, jíž je, přímo či nepřímo, věnována velká část disertace. Švepeš nepřestává v tomto kontextu zmiňovat francouzský zájem o argentinský trh a ekonomiku vůbec a zdůrazňovat význam, který zde francouzské aktivity měly. Nechci zpochybňovat ani tyto aktivity a už vůbec ne francouzské ambice (byly určitě větší než aktivity), po celé devatenácté století se však francouzský vliv na ekonomiku regionu nikdy nevyrovnal vlivu Británie a to přesto, že britská emigrace nedosahovala početních stavů emigrace francouzské. Švepeš sice o britské komunitě opakovaně píše a podtrhuje její ekonomickou důležitost (srov. např. str. 184n), domnívám se však, že větší význam než sama tato komunita měl britský kapitál, jehož roli v Argentině podtrhuje i Švepeš, bez ohledu na přímou osobní přítomnost britských emigrantů. Jim pak, hned po emigrantech francouzských, italských a španělských, věnuje autor v disertaci největší pozornost.

Naprostě okrajově zmiňuje Švepeš naopak slovanskou imigraci, a když už tak činí, vybírá na straně 76 patrně její málo charakteristickou aktivitu a píše: „pozici kuplířek často zastávaly Slovanky starší 45 let“. Aniž bych se chtěl prezentovat jako specialista na problematiku prostituce v Argentině, soudím, že zde slovanské emigrantky hrály jak v roli profesionálních, tak příležitostných prostitutek nebo kuplířek ve srovnání s příslušnicemi početnějších minorit marginální roli. Růst prostituce v Argentině na přelomu devatenáctého a dvacátého století je samozřejmě nezpochybnitelným faktem a většina autorů ji spojuje s fenoménem *golondrinas*, tedy sezónními dělníky z Itálie a Španělska. Co se pak slovanské imigrace vůbec týče, měla v Argentině rostoucí význam od počátku dvacátého století, ale v i tom případě zůstal Švepeš jen u několika odstavců textu v krátkých pasážích (viz str. 218n a str. 220n). Nevyužil přitom možnosti, která se mu zde nabízela. Mohl na ní demonstrovat zájem argentinského státu na specifickém segmentu přistěhovalců. Přestože emigranti z Rakouska Uherska představovali na konci devatenáctého a počátku dvacátého století relativně malou část migrační vlny, měli dobrou pověst jak v podobě schopných zemědělců, tak řemeslníků a dělníků. Ještě před rokem 1914 působily skupiny kvalifikovaných dělníků ze střední Evropy na argentinské železnici, na ropných polích Comodoro Rivadavia a v mrazárnách v Berisso. Argentinský zájem o středoevropské zemědělce byl patrný z oficiální nabídky poskytnout osadníkům z dunajské monarchie desítky tisíc kilometrů čtverečních pozemků v Patagonii v roce 1910. Rakousko-uherská delegace na stoletém výročí argentinské nezávislosti tehdy přivezla do Vídně výzvu ke kolonizaci oblasti kolem řeky Chubut, podmíněnou ovšem stavbou železniční trati. Expedice ustavená rakouskými úřady vedená českým agrárníkem Ferdinandem Klinderou ovšem shledala nabídku pro středoevropské rolníky málo přitažlivou a kolonizační projekt se proto v Patagonii nerealizoval, ve stejné době ovšem ustavili čeští emigranti kolonii v Chacu,

kam přinesli nový druh bavlníku. Tím splnili jeden ze základních požadavků argentinských úřadů, které očekávaly od přistěhovalců modernizaci zemědělství i průmyslu. Z materiálů agentury Ferdinanda Misslera určených pro zájemce o vystěhování do Argentiny z počátku dvacátého století je pak opět patrný zájem argentinských úřadů na přistěhovalcích ze střední Evropy, vysoce hodnocených z hlediska jejich vysoké kvalifikace. Na druhé straně svědčí pak osobní zkušenosti některých emigrantů o rozporech mezi sliby úřadů a vystěhovaleckých agentur a podmínkami, s nimiž se pak emigranti v Argentině setkávali (zde viz např. texty Františka Čecha Vyšaty). Lze samozřejmě souhlasit se Švepešovým závěrem ze strany 220: „Počet imigrantů pocházejících z historického území Čech a Slovenska [Morava?] nepřekročil dle dostupných zdrojů před první světovou válkou 3000 osob. Pro takto omezenou imigraci je samozřejmé, že z hlediska jejího vlivu nelze hovořit o významné komunitě.“ Upozorňuji ovšem na dodnes oceňovaného tvůrce moderní argentinské vojenské flotily českého původu admirála Petra Váchu a jednu z nejdůležitějších osobností argentinského cukrovarnictví Richarda Lehkého. Švepeš pak při práci na této části disertace pominul přínosné studie Bohumila Baďury a Anežky Baďurové. V kontextu české emigrace v Argentině pak musím s politováním konstatovat, že mi uniká smysl sentence na str. 220 „Mezi českými emigranty Jižní Amerika tvořila po určité období alternativu proti odchodu do Spojených států amerických.“

Osou hlavní části práce je chronologický výklad založený na analýze dokumentů, zejména statistického charakteru. Autor se opírá o klasickou literaturu, kde podtrhuje význam díla Fernanda Devota, neopomněl žádný za skutečně zásadních textů a v tomto ohledu nelze práci nic vytknout. Závěry jsou pak střízlivé a přehledně strukturované. Bylo by sice možné klást otázky po adekvátnosti použitých výrazů (srov. sentence „přistěhovalci zůstávali důležitou složkou obyvatelstva a hybatelí [?] ekonomiky a kultury.“ na str. 237), lze s ním však souhlasit v názoru, že imigranti skutečně hráli v argentinské společnosti významnou úlohu především v ekonomické oblasti. Osobně bych pak na místě kultury uvedl politickou sféru, ale uznávám, že tyto dvě oblasti mohou být předmětem diskuse.

Také s odkazem na předcházející odstavec však musím zmínit velmi kriticky jazykovou úroveň disertace. Na rozdíl od možná většiny kvalifikačních prací, které jsem v posledních letech posuzoval, se autor vyvaroval gramatických chyb, což je ve výše zmíněném kontextu skutečně pozitivní jev. Pro Švepeše jsou ale zcela běžné jiné prohřešky v jazykové sféře, zejména nedbalost při používání odpovídajících, či možná někde lépe řečeno, běžných výrazů či vyšinutí z vazby. Někdy pak používá shodných výrazů pro naprosto odlišné skutečnosti. Původním obyvatelstvem Argentiny je mu tak Indián, na jiném místě potom kreol. V prvním případě jsem pak nucen konstatovat, že žádné původní obyvatelstvo Ameriky neexistovalo a výraz „původní“ je zde pouze svědectvím europocentristického pohledu na svět, odpovídá obyvatelstvu před příchodem Evropanů, aniž by jeho uživatelé brali v úvahu, že také Indiáni přišli do Ameriky z Eurasie do prostředí, kde žádné původní obyvatelstvo nebylo.

Jen jako další příklady problémů v jazykové stránce práce uvádím časté opakování stejných slov (viz např. „nastartovat“ na str. 9, použití tohoto slova v odborném nemotoristickém textu je navíc diskutabilní) a konkrétní slova či pasáže, kde si v některých případech nejsem jist autorovým úmyslem při jejich užití.

Hned v abstraktu uvádí výraz „aklimatizace“ na místě, kde by se spíše patřilo užití výrazu „začlenění do společnosti“, sloveso intervenovat pojí s předložkou „do“ místo „v“ (str. 37), na

straně 69 se objevuje souvětí: „Poměrně malý byl také poměr obyvatel z ostatních jihoamerických států, přičemž největší část, kterou tvořili Uruguayci [,] nedosahovala počtu rodilých Italů, Španělům ani Francouzů.“ Švepeš chtěl patrně říci „počet“, pokud by ovšem trval na „poměru“, musel bych kritizovat dvojí použití slova se stejným kořenem v pětislovném vyjádření.

Na straně 41 autor napsal: „Francouzi začali své výsadní postavení v oblasti ztrácet na úkor Montevidea.“ Asi má být „ve prospěch Montevidea“. Na str. 61 nechává autor Velšany pěstovat mléčné produkty („Velšane přes dobré podmínky téměř ignorovali chov ovcí. Spíše se zaměřili na pěstování pšenice, kukuřice, ovsa a mléčných produktů.“), variantu pak nabízí na stránce 218 v této podobě: „Kromě obilí a chovu dobytka zde pěstovali také yerbu maté.“ Na straně 203 konstatuje autor snahu Američanů a Němců „nabourat“ pozici Britů: „Očividná prosperita Argentiny lákala k investicím také další státy. Neaktivněji si v tomto ohledu vedli Američané a Němci, kteří se snažili nabourat pozici Velké Británie.“ Tady bych si dovilil poznamenat, že argentinská prosperita nelákala státy, ale konkrétní obchodníky a podnikatele. Samo použití slova „nabourat“ v tomto smyslu v odborném textu by pak mohlo být předmětem diskuse. Diskutovat však nelze nad další Švepešovou větou na str. 217: „... menší loďky, které k ní připádlovaly ...“. Nepádlují loďky, ale jejich posádky, navíc v tomto případě posádky pravděpodobně veslovaly.

Jinde se pak objevují neobratné formulace, kde je ovšem v některých případech otázka, zda jde skutečně jen o neobratnou formulaci. Takovým případem je věta na str. 134 „díky dobré propagaci USA nadále těšilo velké přízni evropských imigrantů“. Pakliže zde Švepeš chtěl říci, že se USA těšilo přízni evropských imigrantů díky dobře pověsti, použil jen nevhodné slovo, pokud by skutečně mínil propagaci, pak měl krátce zmínit, kdo tuto propagaci vedl. Na straně 78 se pak objevuje souvětí: „Velké ztráty na životech si vyžádaly také epidemie žluté zimnice, které Argentinu zasáhly v několika vlnách, zejména v letech 1857 a 1870/71. Hlavním zdrojem nákazy byly v Buenos Aires infikované vodní toky *Rio de la Plata* a *Riachuelo*.“ Domnívám se, že i v tomto případě jde opět o nepřesné vyjádření, zdrojem nákazy žluté zimnice nejsou infikované vodní toky, ale druh komára, který za jistých podmínek zimnici přenáší.

Podobným případem je pak sentence na str. 183 „V Mendoze se Francouzi v ekonomické sféře museli o dominantní postavení dělit s Italy a Španěly.“ Dominantní postavení lze jen těžko dělit na tři části, přesnější by asi bylo konstatovat, že Francouzi museli o dominantní postavení zápolit s Italy a Španěly.

Význam některých výrazů není pak v daném kontextu zcela jasný. Viz např. slovo „nenákladný“ v následujícím souvětí na str. 204 „Podobně docházelo k modernizaci výroby také u dalších odvětví, jako například v tabákovém průmyslu, kde začaly být po roce 1900 využívány nenákladné balící stroje Bonsack, které enormně navýšily objem výroby.“ Velmi nestandardně pak užil Švepeš slovo „linout“ ve větě na str. 64 „Jeho kariéra ve vrcholné politice, která se linula po celé období od pádu Juana Manuela Rosase se nachýlila, ...“

Výslovně přitom podotýkám, že uvedená slova a věty jsou jen příklady a v celé práci jsou podobných případů přinejmenším desítky. Některé působí komicky, jiné budí pochybnosti jazykové, další jsou pak vysloveně matoucí.

Ze všech uvedených připomínek a kritických poznámek pak vyplývají tři moje otázky pro obhajobu práce:

1) stručně vysvětlit pozici skupin migrantů různých etnik v argentinské společnosti při důsledném rozlišení jejich významu, který je ovšem třeba odlišit od významu zahraničního kapitálu pro ekonomiku země, 2) měla slovanská imigrace v imigrační politice argentinských úřadů nějaké specifické postavení? 3) jaké byly rozdíly v přijímání imigrantů státními institucemi, ve městech a na venkově?

Oceňuji snahu autora disertace pojednávat problematiku emigrace v Argentině v širším kontextu vývoje argentinské společnosti v době jejích kardinálních proměn. Jsem s ním zajedno v názoru, že právě emigrace byla v těchto proměnách významným faktorem hlavně v oblasti ekonomické. Revoluce na pampách by např. bez jihoevropské pracovní síly probíhala nepochybně zcela jinak, pokud by k ní vůbec došlo. Je také třeba vyzdvihnout autorovu práci s archivním materiálem a dobovou literaturou a publicistikou.

To jsou také hlavní důvody, proč soudím, že předložená disertační práce splňuje přes všechny výše uvedené kritické připomínky a zejména jazyk, jímž je prezentována, požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě. Předpokládám, že v jejím průběhu autor kvalitu jasně prokáže a bude možné přiznat mu hodnocení stupněm *prospěl*.

V Praze, 26. prosince 2018.

Prof. Dr. Josef Opatrný